

Bjørn Brænd:

Reguleringsplan for Atnasjø kafé: offentlig ettersyn

– merknader og innspill sak 15/788

Rondaneutsikten – «De blå fjella»

Statens vegvesen, som eier av Nasjonal turistveg Rondane, og Bedriftsnettverket ved Nasjonal turistveg Rondane har omfattende markedsføring av «De blå fjella» slik vi ser dem fra en kjernestrekning på R 27, det vil si fra Atnasjø kafé og videre nordover mot Folldal.

Det er utarbeidet en felles logo for bedriftene langs strekningen. Den er blå og basert på den kjente fjellprofilen slik vi ser den fra Sohlbergutsikten som nær nabo til Atnasjø kafé.

Bedriftsnettverket og Vegvesenet har en strategi for å bevare, utvikle og benytte den verdifulle Rondaneutsikten til alles beste.

Det har historisk interesse at Kjell Aukrust i sin tid brukte den samme utsikten som grunnlag for den bedriftslogoen han lagde for AFHA-bilruter (AFHA – AlvdalFolldalHjerkinAtna-bilruter).

En av bedriftseierne sammenfattet utsiktsstrekningen klart i utsagnet: «Dette er indrefiletten av Rondaneutsikt». Utsagnet var myntet på det området vest for Atnasjø kafé som inngår som en del av utkast til reguleringsplan for området.

En verdsatt utsiktsstrekning

Den Norske Turistforening ble stiftet i 1868. Allerede fra starten hadde gjeve menn som stiftet foreningen egen erfaring med utsikten til Rondane, fiske i Atna og jakt i fjellene. Disse var:

- Skribenten Aasmund Olavson Vinje som skrev diktet «Ved Rondane», publisert i boka «Ferdaminne frå sumaaren 1860», tonesatt av Edvard Grieg. Han vandret gjennom Sollia og Atndalen, og skrev innsiktsfullt om forholdene der, også om fjellene.
- Eventyrsamleren Peder Christian Asbjørnsen som kom vandrende inn gjennom Rondane og jaktet reinsdyr. Her hørte han fortellingen om skytteren Per Gynt fra Hågå i Kvam, og som i Atndalen møtte trollet Bøygen. Denne historien leste Henrik Ibsen, og fra hans hånd er Peers bragder verdenskjent – Atndalen likeså. En av Per Gynts fiskebuer lå ved Atnsjøen, like i utsikten fra Atnasjø kafé. Les gjerne selv Asbjørnsens fortelling om en Reinsjakt i Rondane.
- Friluftspioneren Halvor Rasch, professor i zoologi ved Universitetet i Kristiania, som var med i jakselskapet Åsdalskompaniet og var årviss gjest på Gunstadsetra. Han fisket og jaktet i Solliafjellene gjennom en årrekke og var en inspirerende foregangsperson, bl.a. innenfor dyrevelferd, jakt, fangst og konkurranseskyting. Jakselskapet Åsdalskompaniet ble ledet av prosessor J. A. Friis, og jakthistoriene er gjort udødelige gjennom en av klassikerne i norsk litteratur om friluftsliv: «Til fjells i feriene».

Rondeslottet ble tidlig et mål blant tindebestigere, og i 1875 fikk Carl Nielsen æren for å være førstemann, selv om du også kan finne at Harald Graff og Ole Strømbu er godskrevet sin førstebestigning 14. juli 1876.

Fra da av har Rondane vært et stort mål for mange fjellturister. Ikke minst etter at Østerdalsbanen ble åpnet i 1877, ble innfallsporten til Rondane østfra den klassiske turen: Tog til Atna, hesteskyss til Sollia, båtskyss langs Atnsjøen og endelig oppstigningen til toppene – mange over 2000 meter.

Reisende til hjelp: Sollia og Atndalen var ikke ukjente med å ta seg av reisende fra før. Gårdene ved Atnbrua ble etablert i 1690-åra for å være reisende til hjelp. Enden-gårdene og gårdene på Vuluvollene tilbød overnatting med mat til folk og fôr til hestene fra 1750-åra. I 1854 ble den første gjesteboka i Nordre Brænd begynt, etter en bevisst satsning på tradisjonell trafikk og moderne turisme, slik Thomas Bennett var talsmann for.

Rondaneutsikten skapes i folks indre bilde

Rondaneutsikten lå ikke lenger ubrukt. Den festet seg på netthinna til folk fra inn- og utland. Den er fotografert om og om-igjen, og brukt som forside på bøker og plateomslag. Og i særdeleshet var det utsikten fra den lange roturen på Atnsjøen og vandringen langs den gamle veien i Atnsjølia mot reisens mål, toppene i Rondane, som festet seg. I dag har bilveiens reisende overtatt som transportert publikum.

Da Harald Sohlberg i åra 1899-1914, og enda noen år, portretterte og skapte ikonet av norske fjell, var det opplevelsen av fjellet Rondane slik det fortøner seg fra øst, som ble festet til lerretet.

Rondane slik alle som farer langs Fv 27 kan se det fra øst, og i særdeleshet i samme sektor som Harald Sohlberg, fra Atnasjø kafé der utsikten for alvor åpner seg fritt mot fjellene, forbi Sohlbergplassen og til Straumbu rasteplass, begge skapt fra arkitekt Viggo Hølmebakks tegnebrett, har blitt selve ikonutsikten mot Rondane. Ja, så befestet er denne utsikten i nasjonens bevissthet at reiselivsorganisasjoner endog i Gudbrandsdalen fra tid til annen ser seg tjent med å bruke bilder fra denne siden av fjellet, framfor fra eget dalføre. Reiselivsbedrifter på både tilførselsstrekningene og kjernestrekningen av Nasjonal turistveg Rondane bruker bilder fra denne sektoren som blikkfang for sine tilbud.

Denne uberørte, rene og frie utsikten er selve kjerneelementet i markedsføringen av Sollia, Atndalen og våre fjellområder. Den bør ikke tillates utskjemt med et hyttefelt. Se ellers synspunkter fra rådgiver Lars Otto Wollum på <http://www.sollia.net/nytt-fra-bygd-og-fjell/reguleringsplanen-bor-forkastes> .

Fra verdsatt utsikt til immateriell kulturarv

Dermed har denne utsikten folk gjennom snart 150 år har reist for å oppleve, blitt del av en immateriell kulturarv hva angår opplevelsen av fjell generelt og Rondane spesielt.

Immateriell kulturarv: Språk, utøvende kunst, sosiale skikker, tradisjonelle håndverksferdigheter, ritualer, kunnskap, ferdigheter og opplevelser knyttet til naturen er eksempler på immateriell kulturarv. For mange folkegrupper er den immaterielle arven en kilde til identitet med forankring i historien. Filosofi, verdier og tenkemåter overføres gjennom muntlige tradisjoner, gjennom språk og andre former for ikke-materiell kommunikasjon, og utgjør samfunnslivets fundament.

Arvens immaterielle karakter gjør den særlig sårbar. Sang og dans, tradisjoner, språk og kunnskap er i ferd med å forsvinne på grunn av globalisering, konflikter og vår hurtig skiftende livsstil, særlig i Asia, Oseania, Afrika og Øst-Europa.

UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven ble vedtatt i 2003 for å beskytte denne rikdommen bedre. Konvensjonen er også en kilde til utvikling, og dermed en ressurs for mange folkegrupper.

Prosjekter som gjør UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv og dets innhold mer kjent, vil prioriteres ved søknad om midler til prosjekter som inneholder formidling av, eller arbeid med immateriell kulturarv. Prosjekter som videreutvikler verdensarvsteder eller gir oppmerksomhet til disse stedene vil prioriteres ved tildeling av midler. Den norske UNESCO-kommisjonen er et bindeledd mellom det sivile samfunn og norske myndigheter.

Forslag:

Det bør være en oppgave for Stor-Elvdal kommune å iverksette tiltak for å få et UNESCO-vedtak på Rondaneutsiktens udiskutable verdi. I den grad arealplanverket er under en rullerendene behandling og oppdatering, fremmes hermed et forslag om å regulere strekningen fra Atnasjø kafé til kommunegrensen til Område utsiktsbevaring, UNESCOs immaterielle kulturarv, herfra unntatt strekningen gjennom Nesgrenda.